

บทความวิจัย

วันที่รับบทความ:

16 มิถุนายน 2565

วันแก้ไขบทความ:

18 ตุลาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ:

20 ตุลาคม 2565

ภัทรารัตติ ธงงาม^{*} วันชัยยุทธ วงษ์เทพ สุทธิประชา จริญญาวงค์ และ ณภดล เจนวิจิษฐ์

คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300

^{*}ผู้เขียนหลัก อีเมลล์: mumusomo@hotmail.com

บทคัดย่อ

บ้านแม่สุนน้อย อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ มีกลุ่มผู้ว่างงานจับพลันและกลุ่มผู้มีรายได้น้อยที่มีรายได้น้อยไม่เพียงพอในการยังชีพขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นผลจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ทำให้มีการบวกรุกฝืนไปเบญจพรหมและป่าสนเพื่อทำมาหากินเพิ่มมากขึ้น งานบริการวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตามความถนัดและศักยภาพของชุมชน เพิ่มทักษะใหม่ที่จำเป็น เสริมทักษะใหม่ในบริบทใหม่ และพัฒนาทักษะอาชีพรายบุคคล ด้วยกระบวนการดังนี้ 1) การกำหนดปัญหาที่แท้จริง 2) การสร้างสัมมาชีพชุมชน 3) การออกแบบพื้นที่แหล่งภูมิปัญญาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม 4) การดำเนินการปรับปรุงพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม 5) กำหนดมาตรการและแนวทางการใช้ประโยชน์ และ 6) การส่งมอบพื้นที่สู่ชุมชนบ้านแม่สุนน้อย ส่งผลให้กลุ่มผู้ว่างงานจับพลันมีอาชีพใหม่จำนวน 27 คน ลดลงจาก 78 คน เป็น 51 คน กลุ่มผู้มีรายได้น้อย 7 กลุ่ม รวมตัวจำหน่ายสินค้า ณ อาคารภูมิปัญญาบ้านแม่สุนน้อย และมีปราชญ์ชุมชนเพิ่มขึ้น 3 คน จากการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ในชุมชนและกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม ทำให้คนในชุมชนมีรายได้ เกิดการรับรู้คุณค่าทั้งตัวบุคคลในชุมชน สถาปัตยกรรม ทรัพยากรป่าไม้ ดินน้ำ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับกลุ่มต่อไป

คำสำคัญ:

จังหวัดเชียงใหม่
บ้านแม่สุนน้อย
อาคารภูมิปัญญา
ผู้ว่างงานจับพลัน
ผู้มีรายได้น้อย

Research Article

Received:

16 June 2022

Received in revised form:

18 October 2022

Accepted:

20 October 2022

Pataravadee Tongngam*, Wanchaiyut Wongthep, Sutthapreecha Jariyangamwong
and Noppadol Janevinitchai

*Faculty of Art and Architecture, Rajamangala University of Technology Lanna,
Chiang Mai Province, 50300 Thailand*

*Corresponding author's E-mail: mumusomo@hotmail.com

Abstract

The coronavirus epidemic (COVID-19) has led to unexpected unemployment issues in Ban Mae Soon Noi, Fang District, Chiang Mai Province, in which low-income groups struggled to meet their basic needs. To make a living, these unemployed have been involved in encroachment into restricted areas of mixed deciduous forest and pine woods. This academic service, thus, aims to improve knowledge and enhance professional competence following community aptitude and potential; to provide the locals with opportunities to learn new skills, to upskill in a new context; and to promote individual professional skills. The study consists of these steps: 1) recognizing the existing problematic issues; 2) developing local economies; 3) designing community wisdom with a participatory approach; 4) taking part in enhancing the neighborhood; 5) establishing metrics and policies for use, and 6) giving the Ban Mae Soon Noi community control of the territory. As a result, 27 among the total of 78 people experiencing sudden unemployment have a new job, which helps reduce the unemployment to 51 people. Seven organizations are formed to sell products at Ban Mae Soon Noi Wisdom Resources Bank, and three new community resourceful people are recognized. These numerous initiatives allow residents to participate and observe direct financial gains. Community awareness is raised on individual values. In conclusion, the community's architecture, forestry resources, and watersheds, to name but a few, are changing in a tangible way which will lead to a holistic change in the community.

Keywords:

Chiang Mai province
Ban Mae Soon Noi
Bank wisdom
Sudden unemployment
Low-income groups

บทนำ

ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ประเทศไทยยังคงประสบภาวะแวดล้อมและบริบทของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยง อาทิ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนในภาคเหนือประสบปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ (Norkham et al., 2019) จากสถานการณ์การว่างงาน การเลิกจ้าง และมีรายได้น้อยไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงครอบครัว และกลุ่มที่มุ่งหวังผลประโยชน์จากการนำทรัพยากรธรรมชาติมาสร้างมูลค่า นำไปสู่ปัญหาการลดลงของทรัพยากรธรรมชาติ ท่ามกลางวิกฤติปัญหาที่เกิดขึ้น เกษตรกรที่เช่าที่ดินทำกินจึงแสวงหาแนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยไม่ต้องรอนงบประมาณจากภาครัฐ เช่น อาสาสมัครปลูกป่า กลุ่มเกษตรผสมผสาน ธนาคารภูมิปัญญาหรือธนาคารชุมชน เป็นต้น ซึ่งการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติไม่ใช่รัฐหรือเอกชนเป็นผู้มีสิทธิ์บริหารจัดการ บำรุงรักษา หรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเท่านั้น (Sintiphong, 2015) หากแต่ชุมชนในท้องถิ่นก็มีสิทธิ์ร่วมกันบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติได้รับการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติเป็นทรัพยากรส่วนรวมที่ชุมชนในฐานะผู้ใกล้ชิดกับทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทรัพยากรของชุมชนโดยตรงเข้ามามีส่วนร่วม (Parnpechra, 2009)

แนวคิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นความพยายามในการประยุกต์ภูมิปัญญาและระบบการจัดการทรัพยากรเดิมมาผสมผสานกับแนวคิดใหม่ ความรู้ใหม่และการจัดการใหม่ การเปลี่ยนแปลงเพื่อการสร้างความมั่นคงที่มั่นคง (Department of Environmental Quality Promotion, 1997) เป็นแนวทางเศรษฐกิจที่สร้างบนฐานของชุมชน ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และผสมผสานกับคุณค่าดั้งเดิม การสร้างพื้นที่ชุมชนส่วนกลางเพื่อเป็นแหล่งเก็บรักษาทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาของชุมชน ที่มีการดูแลรักษาและบริหารจัดการโดยชุมชนที่มีส่วนร่วมสร้างจนนำไปสู่การสร้างสัมมาอาชีพให้กับคนในชุมชนได้ นำไปยังการเห็นความสำคัญของการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า เกิดความหวงแหนกับคนในชุมชนทุกระดับทั้งผู้ใหญ่ เด็กหรือเยาวชน ด้วยการทำให้เกิดทัศนคติ และค่านิยมที่ดีอันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (Ganjanapan, 2000) ซึ่งการแก้ไขปัญหาอันดับแรกต้องแก้ไขที่ตัวบุคคล แก้ปัญหาที่สถานที่ และสุดท้ายแก้ปัญหาด้วยการฟื้นฟูสิ่งที่เสียไป โดยพัฒนาคนให้มีจิตสำนึกที่ดี และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การดูแลและรักษา หวงแหนสิ่งแวดล้อม การแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการทางการศึกษาในรูปแบบกิจกรรมเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา การสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนใน

ชุมชน จำเป็นต้องใช้เวลาในการพัฒนาชุมชนเพื่อพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ด้วยศักยภาพของพื้นที่และบุคคลจนเกิดการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาในวงกว้างต่อไปอย่างยั่งยืน (Ganjanapan, 2000; Thiangkamon, 2009)

สถานการณ์ที่เป็นอยู่เดิม

พื้นที่สวนตะวันตกของตำบลแม่สุ่นอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติป่าลุ่มน้ำแม่ฝาง (Figure 1) ประกอบด้วยป่าไม้ไม่ผลัดใบ และป่าไม้ผลัดใบ รวมพื้นที่ป่าทั้งหมดประมาณ 21,398.07 ไร่ ป่าไม้ผลัดใบ ได้แก่ ป่าเบญจพรรณ เป็นป่าที่เชื่อมระหว่างป่าดิบเขา ป่าสนเขา และป่าเต็งรัง ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ตะเคียนทอง สัก และตระกูลไผ่ โดยป่าไม้ผลัดใบที่พบในพื้นที่ตำบลแม่สุ่นมีพื้นที่ประมาณ 1,854.42 ไร่ หรือร้อยละ 8.67 ของพื้นที่ป่าทั้งหมด ส่วนป่าไม้ผลัดใบในเสื่อมโทรมมีพื้นที่ประมาณ 200.65 ไร่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 0.94 โดยพื้นที่หมู่บ้านที่อยู่ติดกับเขตป่าไม้ผลัดใบเสื่อมโทรมคือ หมู่ที่ 3 บ้านแม่สุ่นน้อย (Mahawong, 2006)

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สุ่น พบปัญหาการบุกรุกป่าจนทำให้เกิดพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมในเขตบริเวณติดต่อกับหมู่ที่ 3 บ้านแม่สุ่นน้อย (Figure 2) จึงจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ปี พ.ศ. 2561-2565 ฉบับเพิ่มเติม ครั้งที่ 1/2563 โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ชุมชนเข้าใจและตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และร่วมกันหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน (Subdistrict Administrative Organization of Mae Soon, 2021) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาจึงดำเนินโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการตำบลแม่สุ่น (1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย) โดยการขับเคลื่อนปฏิบัติการร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สุ่นและจัดเวทีในการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในประเด็นปัญหาพื้นที่ทรัพยากรทางธรรมชาติที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำของมนุษย์อย่างเร่งด่วน การประเมินศักยภาพชุมชนตำบลแม่สุ่นน้อยดำเนินการโดยการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหาและความต้องการ จากภาคีเครือข่ายสำคัญ ทั้งภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม พบว่า ปัญหาการบุกรุกป่าเกิดจากการขาดแคลนที่ดินทำกิน ทำให้ราษฎรบางส่วนต้องบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนของรัฐ นอกจากนี้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ยังส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจไปทั่วโลกและในประเทศไทย จากการปิดเมืองหรือการยกเลิกกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งในภาคอุตสาหกรรมการผลิต การค้าปลีก การค้าระหว่างประเทศและการขนส่ง (Sasatra, 2020) เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา ส่งผลให้มีคนตกงาน ว่างงาน ไม่มีงานทำอย่างฉับพลัน ประสบปัญหารายได้ไม่เพียงพอต่อการยังชีพขั้นพื้นฐานในสังคม (Jensantikul, 2020)

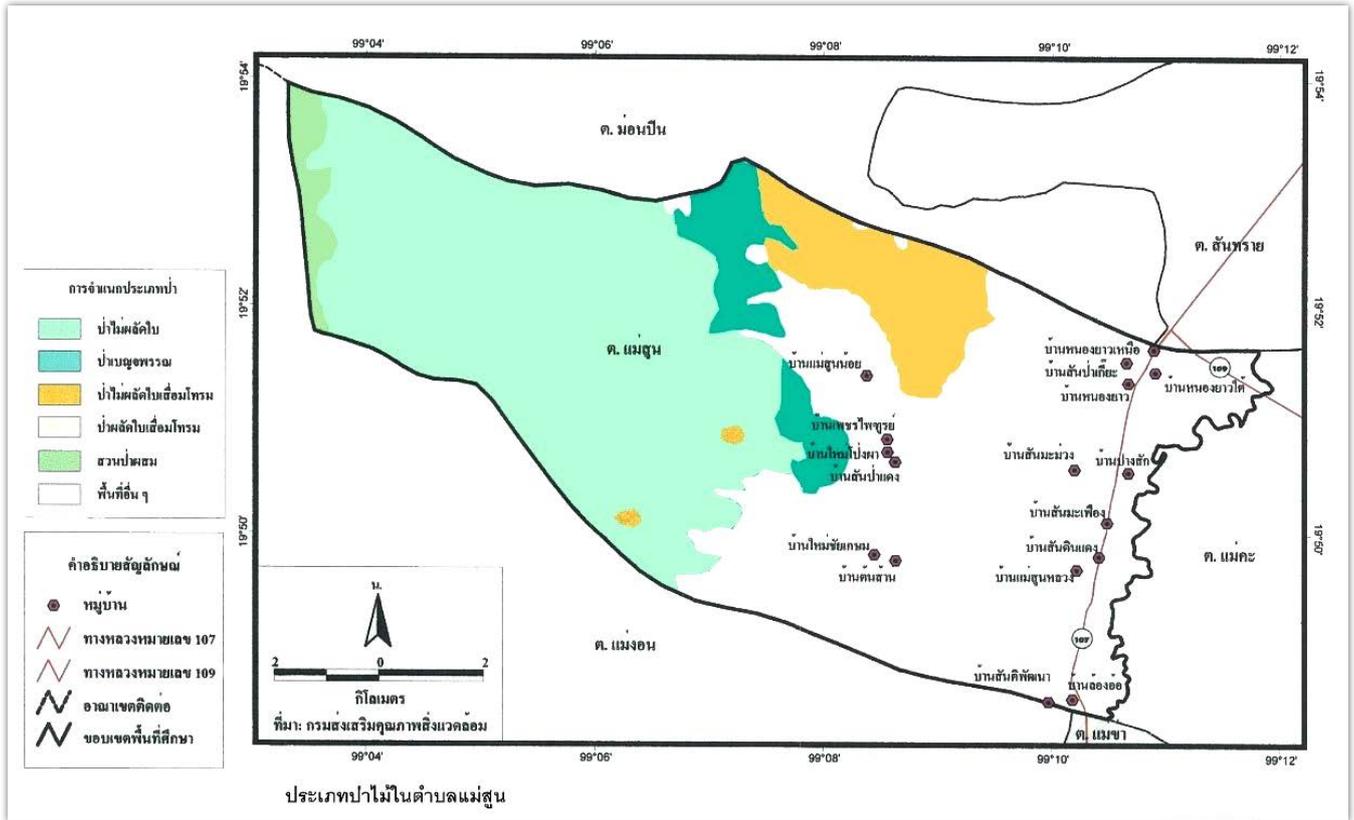

Figure 1 Map of forest classification in Mae Soon sub-district, Fang district, Chiang Mai province

Figure 2 Ban Mae Soon Noi community forest that has been encroached on

โครงสร้างประชากรในหมู่ที่ 3 บ้านแม่สุนน้อย มีจำนวน 623ครัวเรือน ประชากรชาย 832 คน ประชากรหญิง 754 คน รวม 1,586 คน ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีประชากรและจำนวนครัวเรือนสูงเป็นอันดับที่ 2 จากทั้งหมด 17 หมู่บ้าน (Subdistrict Administrative Organization of Mae Soon, 2019) ร้อยละ 55 ของประชาชนในหมู่ที่ 3 บ้านแม่สุนน้อยมีปัญหาเกี่ยวกับที่ดินทำกิน ทั้งที่มีที่ดินทำกินแต่ไม่มีเอกสารสิทธิ์เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ซึ่งเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติหรืออุทยานแห่งชาติ หรือเช่าที่ดินทำกินและไม่มีที่ดินเป็นของตัวเอง หรือไร้ที่ดินทำกินเนื่องจากขายที่ดินให้กับนายทุน และมีกลุ่มผู้ว่างงานฉับพลันร้อยละ 30 ของกำลังแรงงาน เป็นจำนวน 78 คน จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา ซึ่งเป็นกลุ่มแรงงานผู้หญิงอายุ 48-60 ปี ที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปไม่ประจำ (ลูกจ้างรายวัน/ผู้รับเหมาช่วง) จึงทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกผืนป่าเพื่อทำกินในเขตพื้นที่ป่าเบญจพรรณ ป่าสนเพิ่มมากขึ้น จากผลการศึกษารับทราบประชากรและพืชพรรณธรรมชาติของพื้นที่ และผลการสำรวจปัจจัยความเสี่ยงด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2563 โดยองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สุน ทำให้คาดการณ์ได้ว่า ในอนาคตประชาชนในพื้นที่มีแนวโน้มการบุกรุกป่าเพื่อหาของป่าเพิ่มมากขึ้น

การส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน โดยการสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Subdistrict Administrative Organization

of Mae Soon, 2021) สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการราชการกรมป่าไม้ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2561-2565) (Royal Forest Department, n.d.) ตามยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ซึ่งกำหนดเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์ และรักษาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมให้คนรุ่นต่อไปได้ใช้อย่างยั่งยืน มีสมดุลงบดินทร์ และสร้างใหม่บนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการส่งเสริมการบริหารจัดการพื้นที่ชุมชนให้เกิดป่าชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของราษฎรในชุมชน พื้นที่ที่ชุมชนสามารถนำมาขอจัดตั้งเป็นป่าชุมชน ได้แก่ พื้นที่สาธารณะประโยชน์ที่ชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมที่ชุมชนร่วมกันดูแลรักษาและปลูกฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่อยู่ใกล้พื้นที่ชุมชน รวมทั้งพื้นที่อื่นของรัฐ เป็นต้น (Royal Forest Department, n.d.) และกระบวนการคืนข้อมูลให้กับชุมชนจึงเป็นการสร้างความเข้าใจพื้นฐานร่วมกันถึงสภาพปัญหาในปัจจุบันที่ชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง เพื่อร่วมกันค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาในพื้นที่หมู่ที่ 3 บ้านแม่สุนน้อย

กระบวนการที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลง และการยอมรับของชุมชนเป้าหมาย

การพัฒนาชุมชนและการแก้ปัญหาของชุมชนด้วยศักยภาพของพื้นที่ ดำเนินการผ่านการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ด้วยกระบวนการในภาพที่ 3 (Figure 3) ดังนี้

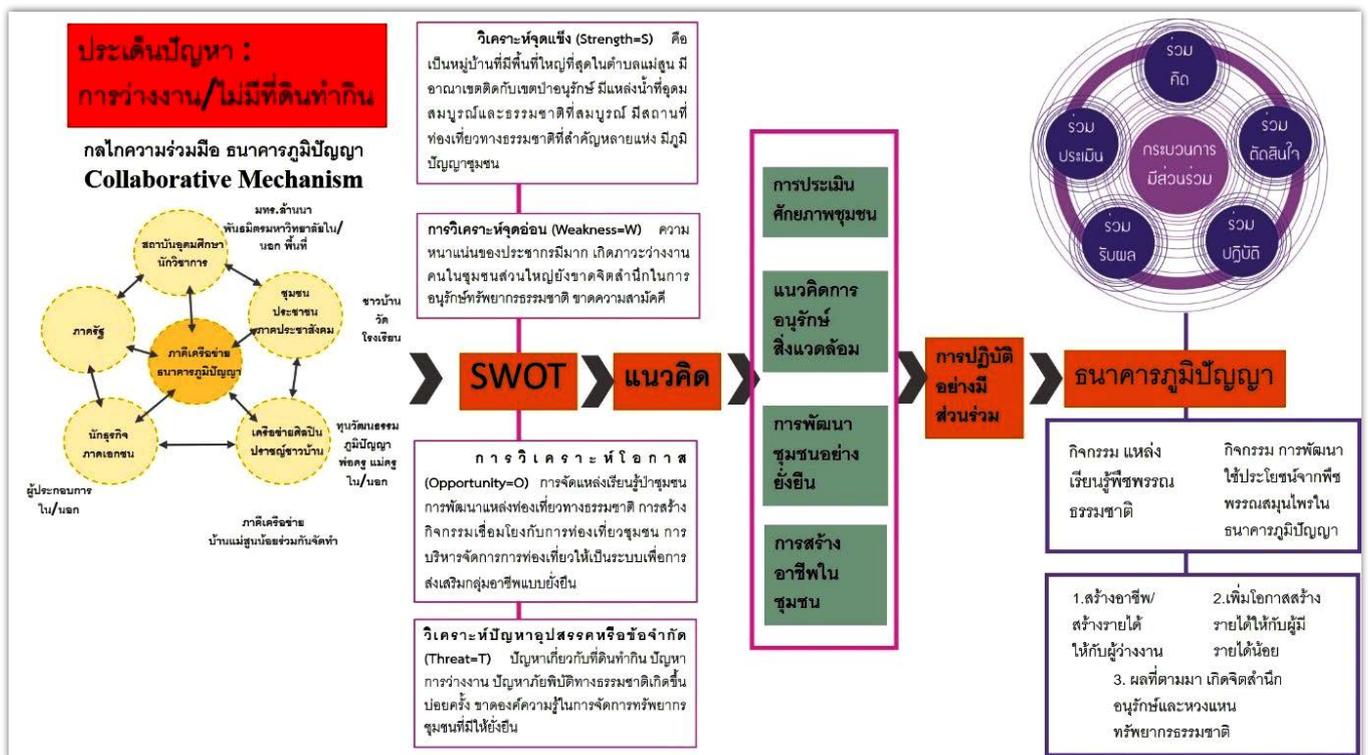

Figure 3 Participatory implementation process of Ban Mae Soon Noi community towards developing wisdom bank

1. การกำหนดปัญหาที่แท้จริง

การวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อประเมินสถานการณ์การพัฒนาในปัจจุบันและโอกาสการพัฒนาในอนาคตของชุมชนบ้านแม่สูงน้อยด้วย SWOT analysis พบว่า 1) จุดแข็ง (Strength = S) เป็นหมู่บ้านที่มีพื้นที่ใหญ่ที่สุดในตำบลแม่สูง มีอาณาเขตติดกับเขตปาดนุรักษ์ มีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์และธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญหลายแห่ง มีภูมิปัญญาชุมชน 2) จุดอ่อน (Weakness = W) ประชากรมีความหนาแน่นมาก เกิดภาวะว่างงาน คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ขาดความสามัคคี 3) โอกาส (Opportunity = O) การจัดแหล่งเรียนรู้ป่าชุมชน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การสร้างกิจกรรมเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวชุมชน การบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้เป็นระบบเพื่อส่งเสริมกลุ่มอาชีพแบบยั่งยืน และ 4) อุปสรรคหรือข้อจำกัด (Threat = T) ปัญหาที่ดินทำกิน ปัญหาการว่างงาน ปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ขาดองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรชุมชนให้ยั่งยืน

จากการวิเคราะห์ SWOT ร่วมกับภาคีเครือข่ายสำคัญ ทั้งคณะทำงาน U2T มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สูง ธนาคารออมสิน กลุ่มต้นกล้าจิตอาสา ประชาชน ชล้าชุมชนบ้านแม่สูงน้อย และตัวแทนชุมชน ทำให้เห็นประเด็นการออกแบบการทำงานวิชาการเพื่อการแก้ไขปัญหาการว่างงานฉบับด้วยกระบวนการ สร้างสัมมาชีพชุมชน สร้างทักษะและองค์ความรู้ที่จะนำมาประกอบอาชีพให้เกิดรายได้ มีความรู้เป็นเกราะกำบังให้คนในชุมชนเอาตัวรอดได้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา และที่สำคัญคือ เกิดความเชื่อเพื่อแผ่ระหว่างคนในชุมชน คือ หาได้ และ ให้ได้ เพื่อสร้างสังคมแห่งการดูแลและสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

2. การสร้างสัมมาชีพชุมชน

การใช้ชุมชนเป็นฐานสร้างกระบวนการให้เกิดการยกระดับความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพตามความถนัด และศักยภาพของตนเองให้แก่วัยเข้าร่วมโครงการ ด้วยการเพิ่มทักษะใหม่ที่จำเป็น (Reskill) เสริมทักษะใหม่ในบริบทใหม่ (Upskill) พัฒนาทักษะอาชีพรายบุคคล โดยใช้ทุนชุมชนในการพัฒนาอาชีพ กระบวนการขับเคลื่อนเริ่มต้นด้วยการพัฒนาทักษะ ฝึกอบรมอาชีพให้กับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นผู้ว่างงานฉบับที่ต้องการฝึกอาชีพในหมู่บ้าน โดยให้ประชาชนชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อให้เกิดการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และการสร้างพื้นที่แหล่งภูมิปัญญาชุมชน สำหรับให้กลุ่มผู้ว่างงานฉบับพัฒนาเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครัวเรือน เน้นการผลิตเพื่อจำหน่ายในตลาดภายในชุมชน เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจภายในชุมชนมากขึ้น และต่อยอดสู่การรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพที่มีความเข้มแข็ง เกิดเป็นกิจการที่ชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน (Mutual business)

เช่น วิชาทฤษฎีชุมชน หรือสหกรณ์ โดยรูปแบบการสร้างพื้นที่แหล่งภูมิปัญญาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ ภายใต้ชื่อ ธนาคารภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนและเอื้อประโยชน์ต่อการสร้างสัมมาชีพของคนในชุมชน

การจัดกิจกรรมอบรม มีผู้ว่างงานฉบับเข้ารับการอบรมสัมมาชีพชุมชนจำนวน 56 คน จากจำนวน 78 คน และผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมการอบรมจำนวน 9 คน รวมผู้เข้ารับการอบรมทั้งหมด 65 คน ทั้งนี้แต่ละกิจกรรมการอบรมมีผู้เข้าร่วมเฉลี่ยกิจกรรมละ 25-35 คน ซึ่งแต่ละกิจกรรมมีผู้เข้าอบรมหมุนเวียนตามความถนัด กิจกรรมการอบรมสัมมาชีพชุมชนโดยประชาชนชุมชน (Figure 4) มีดังนี้ กิจกรรมการอบรมการผลิตสมุนไพรฤทธิ์เย็น การอบรมยาล้างสมุนไพร การอบรมทำลูกประคบสมุนไพร การอบรมสมุนไพรทอด การอบรมทำตุ๋นไล่หมู และการอบรมทำตุ๋น 12 นกัษัตรล้านนา

3. การออกแบบพื้นที่แหล่งภูมิปัญญาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

การค้นหาอัตลักษณ์และรูปแบบธนาคารภูมิปัญญา เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชน โดยการสำรวจร่วมกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน การวิเคราะห์แนวทางการจัดการพื้นที่ ตามแนวคิดการพัฒนาชุมชนเพื่อพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ด้วยศักยภาพของชุมชนเท่าที่มี ที่เชื่อมโยงยุทธศาสตร์จังหวัดที่ 3 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ พลังงาน และสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นฐานการพัฒนา ในแผนพัฒนาท้องถิ่นปี พ.ศ. 2561-2565 ฉบับเพิ่มเติม ครั้งที่ 1/2563 มีดังนี้

1) *สำรวจสภาพแวดล้อมทางกายภาพ* พื้นที่สำหรับจัดตั้ง “ธนาคารภูมิปัญญา” (ป่าชุมชน) ด้วยการวาดภาพประกอบ (Figure 5a) พื้นที่โดยรอบเป็นป่ารกทึบติดริมลำน้ำแม่สูงน้อย มีพันธุ์ไม้สมุนไพรหายากเกือบ 20 ชนิด (Figure 5b) มีอาคารหลอมข้าว 1 หลัง ผังตรงข้ามเป็นลานโล่งและเป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์ของคนในชุมชน

2) *ร่วมระดมความคิด* เพื่อสรุปแนวทางการออกแบบ ดังนี้ สิ่งที่ต้องปรับปรุงและก่อสร้างเพิ่มเติม ได้แก่ ผังบริเวณชุมชนทางเข้า-ออก อาคารหลอมข้าว หอ่งน้ำ พื้นที่นั่งพัก พื้นที่ศึกษาพืชพรรณสมุนไพร เป็นต้น ซึ่งแบบร่างรูปแบบการจัดพื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น สามารถสร้างจริงด้วยวัสดุในท้องถิ่น มีความสวยงามสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ป่า (Figure 6)

3) *จัดทำแบบจำลองธนาคารภูมิปัญญา* การเขียนแบบทางสถาปัตยกรรม ใช้งานโปรแกรม SketchUp 2019 เพื่อสร้างภาพ 3 มิติ จำลองบรรยากาศพื้นที่ธนาคารภูมิปัญญา และใช้โปรแกรม AutoCAD เพื่อเขียนรายละเอียดด้านงานวางผังบริเวณและงานระบบไฟฟ้า จากนั้นใช้โปรแกรม Photoshop เพื่อปรับแต่ง

Figure 4 (a) Cool herbal soap workshop, (b) Herbal balm workshop, (c) Herbal compress balls workshop, (d) Deep-fried herbs workshop, (e) Tung Sai Moo making workshop and (f) Lanna Zodiac Tung making workshop

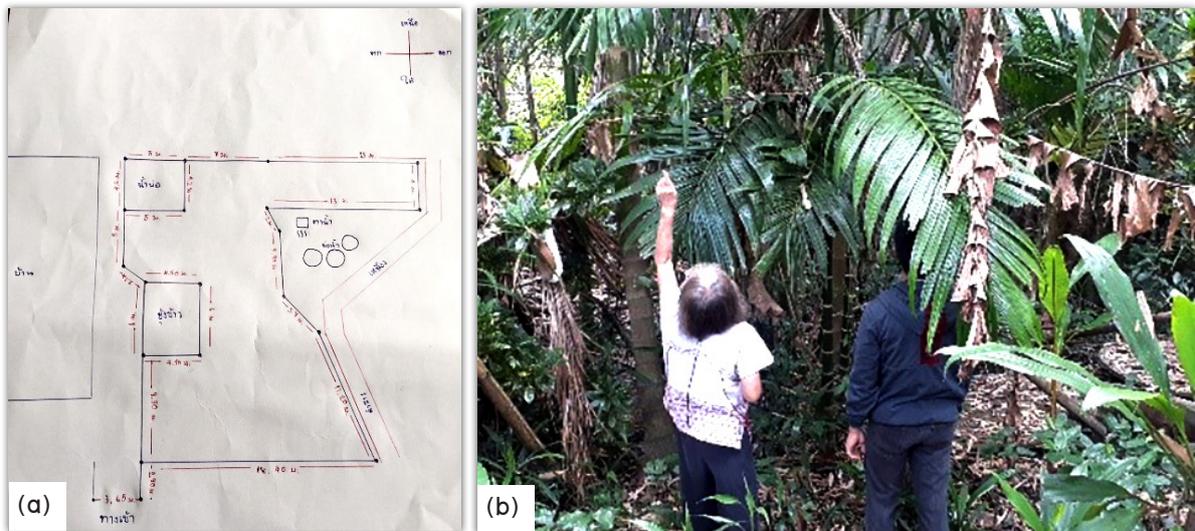

Figure 5 Design of community wisdom area; (a) Layout and (b) Environment

โทนลี่ เพิ่มรายละเอียดของงานให้มีบรรยากาศสมจริง (Figure 7) จากนั้นนำเสนอแบบจำลองที่ผ่านกระบวนการออกแบบอย่างมีส่วนร่วม ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สูน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

4. การดำเนินการปรับปรุงพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม

การปรับปรุงพื้นที่ด้วยความร่วมมือร่วมใจจากทุกภาคส่วน คณะทำงาน U2T มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สูน กลุ่มต้นกล้าจิตอาสา สล่าชุมชน บ้านแม่สูนน้อย และตัวแทนชุมชน (Figure 8) โดยได้รับงบประมาณจากธนาคารออมสินในโครงการ “ออมสินมีดี วิถีถิ่นไทย 2564” จำนวน 50,000 บาท เพื่อจัดตั้งเป็นธนาคารภูมิปัญญาและได้รับสนับสนุนพืชพันธุ์จากโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) โดยแบ่งงบประมาณออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ใช้สำหรับการจัดทำป้ายสื่อความหมายตามฐานการเรียนรู้ในชุมชน

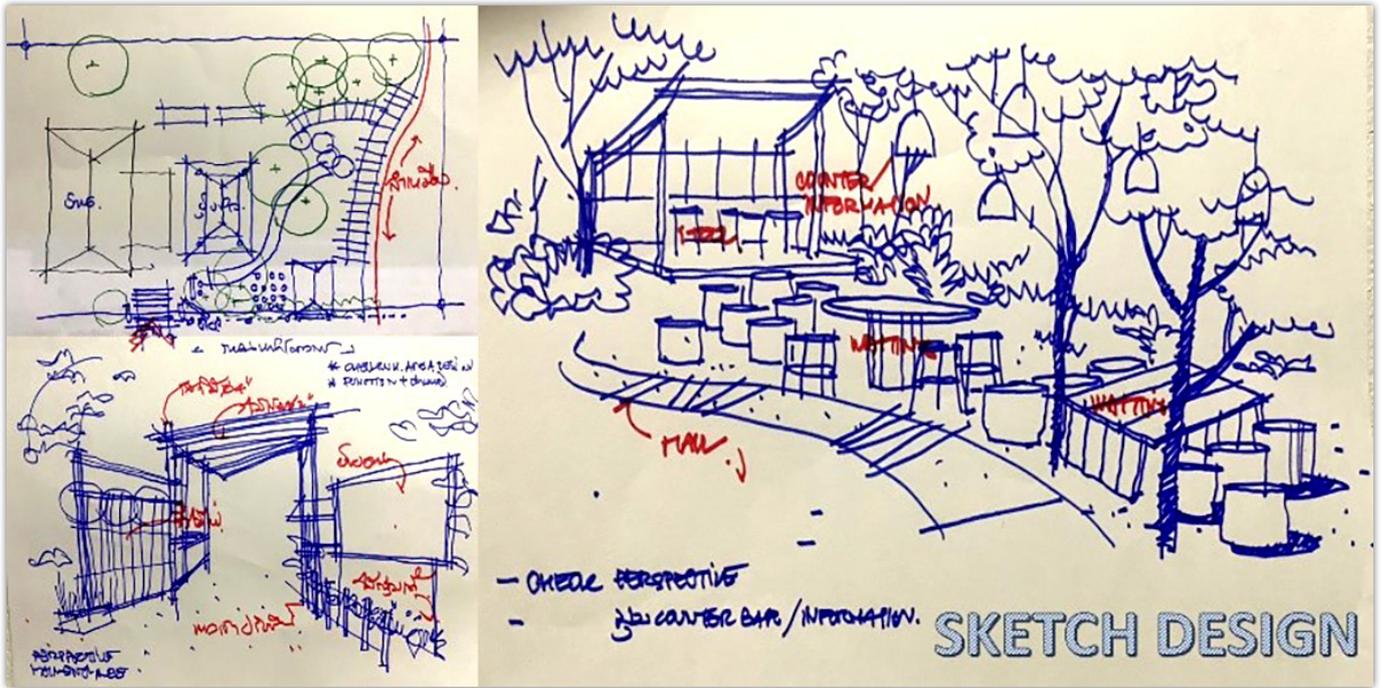

Figure 6 Wisdom bank landscape layout

จำนวน 22 บ้าย และบ้ายต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน ส่วนที่ 2 สำหรับการดำเนินการปรับปรุงพื้นที่อาคารธนาคารภูมิปัญญา โดยดำเนินการซ่อมแซมหลังคาฝ้าของอาคารหลังข้าง ทำความสะอาดเพื่อเตรียมการจัดแสดงข้อมูลชุมชนและข้อมูลพืชพันธุ์ไม้ ชุมชนทางเข้าปรับพื้นที่ได้ถนนอาคารหลังข้างด้วยการเทพื้นคอนกรีต การปรับพื้นที่ทางเดินไปลำน้ำแม่สุนน้อย ทำฝายชะลอน้ำและบริเวณนวดเท้าด้วยหิน จัดทำแปลงสาธิตปลูกพืชสมุนไพร ติดตั้งป้ายข้อมูลพืชพันธุ์ไม้ โดยดำเนินการตกแต่งให้มีรูปแบบที่คล้ายและเหมาะสมตามแบบจำลอง

5. กำหนดมาตรการและแนวทางการใช้ประโยชน์

การจัดทำรายละเอียดระเบียบกลุ่มเป็นลายลักษณ์อักษร โดยดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการเครือข่ายธนาคารภูมิปัญญา (ป่าชุมชน) ซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สุน พัฒนาชุมชนตำบลแม่สุน กลุ่มต้นกล้าจิตอาสา สล่าชุมชนบ้านแม่สุนน้อย และผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน และแบ่งงานกันทำตามความถนัดของแต่ละคน โดยมีผู้ดูแลหลักที่สามารถดูแลพื้นที่ได้ตลอด และผลัดเปลี่ยนช่วยกันดูแลพื้นที่อาทิตย์ละ 2 วัน โดยไม่มีค่าแรงเป็นการทำด้วยความสมัครใจร่วมกัน กำหนดระเบียบและแนวทางการใช้ประโยชน์พื้นที่ โดยจัดทำแผนปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้ 1) เปิดบริการพื้นที่ทุกวัน 2) เมื่อมีผู้มาศึกษาดูงาน กิจกรรมทั้งหมดที่เกิดขึ้นจะต้องเอื้อต่อคนในชุมชน 3) ทุกคนมีสิทธิ์เท่าเทียมกันในการเข้าใช้พื้นที่ สามารถเก็บพืชผัก

สมุนไพรในแปลงสาธิตสำหรับการยังชีพในปริมาณพอดี และเมื่อเก็บเกี่ยวแล้วจะต้องปลูกทดแทนเพิ่มเติมในพื้นที่ที่เตรียมไว้ 4) การจัดกิจกรรมใด ๆ ต้องแจ้งคณะกรรมการให้รับทราบและได้รับความเห็นชอบ 5) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นกลุ่ม การบริหารจัดการกลุ่ม สร้างความตระหนักในความเป็นเจ้าของ เพื่อให้เกิดความรักและความเสียสละที่จะทำงานให้กลุ่ม และสามารถดำเนินการได้อย่างเข้มแข็งและมั่นคง

6. การส่งมอบพื้นที่สู่ชุมชนบ้านแม่สุนน้อย

การจัดกิจกรรมส่งมอบพื้นที่สู่ชุมชน (Figure 9a) โดยีธนาคารออมสินสาขาแม่สุน และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สุน เป็นประธานในการส่งมอบพื้นที่ ณ บริเวณพื้นที่ธนาคารภูมิปัญญาบ้านแม่สุนน้อย มีตัวแทนจากทุกภาคส่วนเข้าร่วมทั้งคณะทำงาน U2T มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สุน ธนาคารออมสิน กลุ่มต้นกล้าจิตอาสา ประชาชนชุมชน สล่าชุมชนบ้านแม่สุนน้อย และตัวแทนชุมชน โดยธนาคารภูมิปัญญา คือ รูปแบบพื้นที่แหล่งภูมิปัญญาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนและเอื้อประโยชน์ต่อการสร้างสัมมาชีพของคนในชุมชน จากการพิจารณาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการประเมินความเหมาะสมของพื้นที่ จึงแบ่งพื้นที่กิจกรรมดังนี้

พื้นที่ที่กิจกรรมที่ 1 แหล่งเรียนรู้พืชพรรณธรรมชาติ จัดทำแปลงสาธิตป่าพื้นบ้านอาหารชุมชน (Figure 9b) เชื่อมโยงเส้นทาง

Figure 7 3D model of Wisdom bank atmosphere; (a) Design of entrance arch, (b) Design of wisdom building, (c) Design of the archway leading to the Mae Sun river and (d) Design of the activity zone

Figure 8 Improving area for the Wisdom bank establishment; (a) Repairing the roof of the Lhong Khao building, (b) Repairing the basement of the Lhong Khao building, (c) Demonstration of planting medicinal plants and (d) Weir construction

การท่องเที่ยวในหมู่บ้านแบบบูรณาการ

พื้นที่กิจกรรมที่ 2 การจำหน่ายสินค้าของกลุ่มผู้ว่างงานฉับพลันที่ได้รับการอบรมสัมมาชีพ (Figure 9c) จากการใช้ประโยชน์พืชพรรณสมุนไพรในธนาคารภูมิปัญญา รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนากิจกรรมทางเลือกเพื่อเสริมรายได้

พื้นที่กิจกรรมที่ 3 ลานกิจกรรมนอกประสงค์ เป็นพื้นที่ลานโล่งสำหรับการจัดเวที หรือการแสดง ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจใกล้บริเวณริมลำน้ำแม่สุนน้อย และกิจกรรมการแสดงดนตรีโดยชมรมผู้สูงอายุวิทยาลัย (Figure 9d) การมอบป้ายภูมิปัญญาให้กับปราชญ์ชุมชนบ้านแม่สุนน้อยจำนวน 22 คน

การจำหน่ายสินค้าของกลุ่มผู้ว่างงานฉับพลันที่ได้รับการอบรมสัมมาชีพ ประกอบด้วย

1) *สับสมุนไพรฤทธิ์เย็น (ล้างสารพิษ)* มีส่วนผสมจากรางจืด ใบเตย เป็นการใช้ประโยชน์สมุนไพรในพื้นที่ (Figure 10a) จากการอบรมองค์ความรู้การทำสับสมุนไพรฤทธิ์เย็น มีการรวมตัวของสมาชิกคนว่างงานฉับพลันจำนวน 6 คน ผลิตสินค้ามาจำหน่ายทั้งหมด 100 ก้อน มีต้นทุนจำนวน 480 บาท จำหน่ายได้ในวันงานทดสอบตลาดจำนวน 72 ก้อน ก้อนละ 30 บาท รวมเป็นเงิน 2,160 บาท ได้กำไร 1,680 บาท มีรายได้ต่อคน คนละ 280 บาท มีสับ

เหลือเพื่อจำหน่ายครั้งถัดไป 28 ก้อน

2) *ยาหม่องสมุนไพรฤทธิ์เย็น (แบบเย็น)* (Figure 10b) มีส่วนผสมของกระดูกไก่ดำ ใบย่านาง ใบเตย การรวมตัวของสมาชิกคนว่างงานฉับพลันจำนวน 7 คน ผลิตสินค้าจำหน่าย 2 ขนาด ขนาดใหญ่ผลิต 50 ขวด ขนาดเล็กผลิต 100 ขวด มีต้นทุนรวมจำนวน 1,020 บาท ขนาดใหญ่ราคา 70 บาท จำหน่ายได้ 30 ขวด ขนาดเล็กราคา 45 บาท จำหน่ายได้ 55 ขวด รวมเป็นเงิน 4,575 บาท ได้กำไร 3,555 บาท มีรายได้ต่อคน คนละ 507.85 บาท มียาหม่องเหลือเพื่อจำหน่ายครั้งถัดไปขนาดใหญ่ 20 ขวด ขนาดเล็ก 45 ขวด

3) *ลูกประคบสมุนไพร* (Figure 10c) มีส่วนผสมของโพลใบเตย ผิวมะกรูด ขมิ้นชัน ตะไคร้ การรวมตัวของสมาชิกคนว่างงานฉับพลันจำนวน 3 คน ผลิตสินค้าจำหน่าย 30 ลูก มีต้นทุนรวมจำนวน 250 บาท จำหน่ายลูกละ 40 บาท จำหน่ายได้ 26 ลูก รวมเป็นเงิน 1,170 บาท ได้กำไร 920 บาท มีรายได้ต่อคน คนละ 306 บาท มีลูกประคบเหลือเพื่อจำหน่ายครั้งถัดไป 4 ลูก

4) *สมุนไพรทอด* การแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารจากแปลงสาธิตป่าพื้นบ้านสู่อาหารชุมชน มีสมาชิกกลุ่มผู้ว่างงานฉับพลันจำนวน 5 คน โดยพ่อครัวประจำในร้านอาหารนำทักษะและความรู้จากการอบรมสัมมาอาชีพมาสร้างรายได้ เป็นเมนูบุฟเฟ่ต์ผักทอด

Figure 9 Hand over of the area to Ban Mae Soon Noi community; (a) Group activities to hand over the area to the community, (b) Demonstration plots, (c) Product sales area and (d) Music performances by the Sothayalai Senior Citizens Club

ส้มตำสมุนไพรทอด (ตำพริ) จำนวน 30 บาท ต้นทุน 460 บาท
จำหน่ายได้ทั้งหมด 150 จาน รวมเป็นเงิน 4,500 บาท ได้กำไร
4,040 บาท มีรายได้ต่อคน คนละ 808 บาท

5) อาหารจากป่า อาทิเช่น แกงผักหวานป่า แกงเห็ดป่า
เห็ดทอด มีสมาชิกกลุ่มผู้ว่างงานฉับพลันจำนวน 4 คน ต้นทุนรวม
300 บาท ถ้วยละ 20 บาท จำหน่ายได้รวมทั้งหมด 98 ถ้วย รวม
เป็นเงิน 1,960 บาท ได้กำไร 1,660 บาท มีรายได้ต่อคน คนละ 415
บาท

6) ตุงไส้หมูและตุง 12 นกัษัตรล้านนา มีสมาชิกกลุ่มผู้ว่าง
งานฉับพลันจำนวน 2 คน ผลិតลินคัมมาจำหน่าย 30 ตุง แบ่งเป็น
ตุงไส้หมู 15 ตุง และตุง 12 นกัษัตรล้านนา 15 ตุง ต้นทุน 150 บาท
จำหน่ายตุงละ 20 บาท จำหน่ายได้ทั้งหมด 30 ตุง รวมเป็นเงิน 600
บาท ได้กำไร 450 บาท มีรายได้ต่อคน คนละ 225 บาท

นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์อื่น ๆ จากผู้ที่สนใจเข้าร่วมเป็น
กลุ่ม ผู้ต้องการสร้างรายได้เพิ่ม อาทิ การแปรรูปกระเป๋าจากของ

กาแฟ (Figure 10d) ผ่านการเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงนำมาทดลอง
จำหน่ายในตลาดนัดธนาคารภูมิปัญญา ซึ่งได้รับความสนใจจาก
หน่วยงานภาครัฐ เครื่องจักสานไม้ไผ่ กระเป๋าปัก และพืชผัก
(Figure 10e) เป็นต้น

ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ใช้

แนวคิดการปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม

การทำงานร่วมกับชุมชนที่พื้นที่มีปัญหาเฉพาะ และเป็น
ปัญหาที่มีความทับซ้อนของกลุ่มผู้อยู่อาศัย การเปิดโอกาสให้
ประชาชนทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
การตัดสินใจ การวางแผนดำเนินกิจกรรม มีส่วนร่วมในการลงทุน
และการปฏิบัติงาน การประเมินผลร่วมกันอย่างอิสระ และนำผลที่
ได้มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาแนวทางและใช้ความรู้ความ

Figure 10 Products by the group of sudden unemployed people; (a) Cool herbal soap, (b) Cool herbal balm, (c) Herbal compress, (d) Handbag from coffee sachet and (e) Assorted community products for sale

เชี่ยวชาญของแต่ละคนในการแก้ปัญหาของชุมชนและพัฒนางานในกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้จากการศึกษาของ Ratchathawan et al. (2018) พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกิดจากความต้องการภายในจิตใจของผู้เข้าร่วม จะทำให้มีความคล้อยตามและต้องการเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคมของคนในชุมชนนั้น ซึ่งการชักชวนให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ผู้ดำเนินการหรือผู้นำจำเป็นต้องเข้าใจในการดำเนินชีวิต ประเพณี และทัศนคติของบุคคลเหล่านั้น เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม นำไปสู่กระบวนการที่ใช้พัฒนาทางเลือกในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม อาจเป็นการทดลองใช้แนวทางที่ได้จากการวิเคราะห์ในขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็น (Chunlasin, 2010; Putjorn et al., 2013; Yokjinda, 2014; Topanurakkun & Paiwithayasiritham, 2016) โดยสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชนได้มีส่วนร่วม ช่วยเหลือ และมีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค (Sanguannam, 2002)

แนวคิดการประเมินศักยภาพชุมชน

ประเด็นแรกในการลงพื้นที่ของหน่วยงานภาครัฐควรสร้างความเข้าใจและข้อเท็จจริงแก่ชุมชนและประชาชน เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชน การประเมินทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน (Kesanuch et al., 2020) การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทราบข้อมูลชุมชนได้อย่างลึกซึ้ง ผลของการประเมินจะนำไปสู่การพิจารณาเพื่อระดมสมองและทุนในการดำเนินกิจกรรมต่อไป (Wiratchai & Wongwanich, 2002) เช่น การจัดทำโปรแกรมต่าง ๆ สำหรับชุมชนรวมทั้งองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำทรัพยากรเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้เพื่ออำนวยความสะดวก หรือประโยชน์ต่อชุมชนในทุกมิติ โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และโครงสร้างทางสังคมด้านการบริหารจัดการท้องถิ่น ดังนั้นการจัดโครงการต่าง ๆ ด้านทรัพยากรธรรมชาติต้องมีการวางแผนให้เป็นระบบ (Sanrattana, 2011) ทั้งนี้การดำเนินโครงการอาจจะไม่จำเป็นต้องมีงบประมาณจำนวนมากในการดำเนินการ แต่สามารถดำเนินการได้ผ่านทรัพยากรชุมชนที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิผลสูงที่สุด สิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพในการดำเนินชีวิตของชุมชนนั้น ๆ (Sukhothai Thammathirat open University, 2015)

แนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร

ในปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติมีความเสื่อมโทรมมากขึ้น ดังนั้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติจึงมีความหมายรวมไปถึง การพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการสร้างความตระหนัก จิตสำนึกการรู้คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำลายสิ่งแวดล้อมด้วย

ความสมัครใจ (The Chaipatana Foundation, 2017) โดยการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมสามารถดำเนินการได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ปฏิบัติได้ทั้งในระดับบุคคล องค์กร และระดับประเทศ อาทิเช่น การใช้อย่างประหยัด การบำบัดฟื้นฟู การพัฒนาคุณภาพประชาชน สนับสนุนการศึกษาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ถูกต้องตามหลักวิชา เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการอนุรักษ์ เกิดความรักความหวงแหน และให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง ซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวคิดการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ช่วยกันดูแลรักษาให้คงสภาพเดิม ไม่ให้เกิดความเสื่อม การประสานงานเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักระหว่างหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนให้มีบทบาทหน้าที่ในการปกป้อง คุ้มครอง ฟื้นฟูการอนุรักษ์อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

แนวคิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในบริบทของการพัฒนาประเทศ (Setkij, 2020) คือ ชุมชนที่สามารถดำรงวิถีชีวิตอยู่อย่างยั่งยืน ใช้ระบบการพึ่งตนเองและระบบการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันตามกระบวนการทางภูมิปัญญาในสังคมของชุมชนจากอดีต ร่วมกันพัฒนาด้านต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมตามสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตในแต่ละชุมชน เป็นหนทางและพื้นฐานที่ดีเพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาประเทศที่ดีด้วยเช่นกัน การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการหนุนเสริมให้พื้นที่และกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นมีพัฒนาการที่ดีขึ้น ทั้งในด้านบริบทการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของผู้คน โดยกระบวนการพัฒนาผ่านกลุ่มคนที่อาศัยในชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ร่วมกัน และร่วมกันพัฒนาโดยอาศัยทรัพยากรและทุนที่มีอยู่ในชุมชน และการหนุนเสริมจากหน่วยงานภาครัฐในลักษณะการมีส่วนร่วมจากภายในและภายนอก ซึ่งหากกระบวนการในการพัฒนามีการจัดการที่ดีย่อมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและนำไปสู่ความเจริญด้านกายภาพในเชิงพื้นที่ (Phansiri, 2016)

ปัจจัยความสำเร็จที่ลดปัญหาการบุกรุกป่าของกรมป่าไม้ (Royal Forest Department, n.d.) เป็นรูปแบบการพัฒนาชุมชนเพื่อพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนด้วยศักยภาพของพื้นที่ โดยกำหนดพื้นที่ในชุมชน เพื่อจัดการส่งเสริม พัฒนาและเสริมศักยภาพในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าและทรัพยากรในชุมชน สร้างเครือข่ายภาคประชาชน เอกชน และประชาสังคมที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และดูแลรักษาพื้นที่สีเขียวอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยต้องเป็นพื้นที่ที่เข้าถึงได้จากการจัดให้มีกิจกรรมและเชื่อมโยงกิจกรรมที่หลากหลายและสม่ำเสมอ เช่น ปฏิทินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เชื่อมโยง

ในพื้นที่ ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์ด้านการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับชุมชนแล้ว ยังเอื้อต่อการสร้างงานเพื่อรองรับกิจกรรมที่จัดขึ้น สร้างรายได้ในชุมชนสำหรับผู้ว่างงาน ควบคู่ไปกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เพื่อการสร้างจิตสำนึกและค่านิยม การพัฒนา ฟันฟู อนุรักษ์และใช้ประโยชน์ที่สมดุลอย่างยั่งยืนด้านการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวที่ดำเนินกิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Tubtim, 2020) สอดคล้องกับแนวคิดการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนระดับหมู่บ้าน (Singhler & Jongwutiwes, 2018) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนไปสู่ความสุขที่เกิดจากความสมดุล สามารถพึ่งตนเองได้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ร่วมกันของคนในชุมชนด้วยทุนทรัพยากรและศักยภาพของชุมชน และยังสามารถต่อยอดพัฒนาไปสู่ระดับที่สูงขึ้นด้วยคนในชุมชนเอง

แนวคิดการสร้างธนาคารภูมิปัญญา

ธนาคารชุมชน หรือ ธนาคารภูมิปัญญา คือ ธนาคารความหลากหลายทางชีวภาพระดับชุมชน (Community BioBank) การเปลี่ยนแปลงเพื่อการสร้างความมั่นคงที่มั่นคง เป็นแนวทางเศรษฐกิจที่สร้างบนฐานของชุมชน ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ธนาคารชุมชน เป็นเครื่องมือกลไกในการพัฒนาเครือข่ายศูนย์อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรท้องถิ่นตำบล ตามแผนปฏิรูปประเทศ โดยเน้นการสร้างความเข้มแข็งจากภายในชุมชน (Ministry of Natural Resources and Environment, 2019) แนวคิดการสร้างธนาคารภูมิปัญญา จึงเป็นแหล่งเก็บรักษาทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาของชุมชนที่มีการดูแลรักษาและบริหารจัดการโดยชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อให้คงมีชีวิต ขยายพันธุ์ และเป็นแหล่งพัฒนาวิจัยความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพ เกิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน นำไปสู่การปกป้อง คุ้มครอง และเกิดการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน (Government Savings Bank, 2020)

แนวคิดการสร้างอาชีพในชุมชน

แนวทางการสร้างอาชีพให้กับชุมชน (Ministry of Higher Education, Science Research and Innovation, 2020) คือ การพัฒนาความสามารถที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล การฝึกอบรมอาชีพเป็นการพัฒนาความรู้และทักษะ ค้นหาศักยภาพ และพัฒนาจนเป็นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การนำวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นทุนทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการพัฒนาเครื่องมือทางการเงินเพื่อแปลงทรัพยากรเป็นทุน เช่น การแปลงสมุนไพรเป็นทุน (ธนาคารต้นไม้) ควรให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างเต็มที่ โดยพัฒนาวิธีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทุกประเภท ทุกที่ ทุกเวลา เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดิน พืช ผัก ผลไม้ ที่มีอยู่โดยไม่ต้องลงทุน หรือลงทุนให้น้อยที่สุด ทั้งนี้ควรสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ เพื่อการผลิตที่มีเอกลักษณ์

การพัฒนามาตรฐานหรือแนวปฏิบัติที่ดี และการออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ การส่งเสริมอาชีพในภาวะวิกฤต ควรเน้นการผลิตแบบพึ่งตนเอง (Self-reliance first) โดยเปลี่ยนการผลิตเพื่อการพาณิชย์เป็นการผลิตเพื่อบริโภค ผลผลิตที่เกินจากการบริโภคจึงนำออกจำหน่าย (Carbon Market, n.d.) นอกจากนี้ หน่วยผลิตแต่ละหน่วยควรร่วมมือและเชื่อมโยงกันเป็นชุมชนที่ยั่งยืนในตัวเอง (Self-sustained communities) โดยปรับโครงสร้างเศรษฐกิจชุมชน เน้นการผลิตเพื่อตลาดภายในชุมชน และเพื่อให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจภายในชุมชนมากขึ้น และจึงปรับหรือรวมกลุ่มเป็นกิจการที่ชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน (Mutual business) เช่น วิสาหกิจชุมชน หรือสหกรณ์ (CIO World Magazine, 2021; National Higher Education, Science, Research and Innovation Policy Council, 2021)

แนวคิดการสร้างสัมมาชีพในชุมชน

การใช้หลักการชาวบ้านสอนชาวบ้านในสิ่งที่เขาอยากทำตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการต่อยอดจากการสร้างอาชีพในชุมชน หลังจากการพัฒนาด้านอาชีพ การผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือนโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม ปรับจากการ “ทำมาหากิน” เป็น “ทำมาค้าขาย” โดยคำนึงถึงความ เป็นธรรมทางสังคม เมื่อมีการอบรมอาชีพตามความถนัดร่วมกัน และผลิตสินค้าแล้ว ชุมชนต้องวางแผนการตลาดให้ชัดเจน เช่น ขายที่ไหน ขายอย่างไร ขายส่งหรือขายปลีก ตลาดหลักมีที่ไหนบ้าง วิธีการการตลาด รวมทั้งการจัดทำบัญชีต่าง ๆ ให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ (Songkhla District Community Development Office, 2019)

สถานการณ์ใหม่ ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

การสร้างอาชีพและเพิ่มโอกาสสำหรับกลุ่มผู้ว่างงาน จัปพลันและผู้มีรายได้น้อย จากการเปรียบเทียบก่อนดำเนินการ ระหว่างการจัดกิจกรรมอบรม การทดสอบตลาด และเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม จากแบบสอบถาม จำนวน 78 คน แบ่งเป็น 4 ช่วง ในระยะเวลา 2 เดือน ตั้งแต่ ธันวาคม พ.ศ. 2564 – มกราคม พ.ศ. 2565 พบว่า กลุ่มผู้ว่างงานจัปพลันในหมู่บ้านแม่สุนน้อย หมู่ที่ 3 จำนวน 27 คน มีอาชีพใหม่ และจากการอบรมมีผลิตภัณฑ์ใหม่เกิดขึ้นในชุมชน จำนวน 6 ผลิตภัณฑ์ จำนวนผู้ว่างงานจัปพลันลดลงจาก 78 คน เหลือ 51 คน และสร้างรายได้มากยิ่งขึ้น

การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ธนาคารภูมิปัญญา เพื่อเป็นฐานจำหน่ายสินค้าของชุมชนสำหรับกลุ่มผู้ว่างงานจัปพลันและเป็นพื้นที่ของคนในชุมชน ได้ขยายผลการใช้งานพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

ทำให้เกิดกิจกรรมในพื้นที่ นำไปสู่การสร้างรายได้จากการจัดแต่ละกิจกรรม ดังนี้

1) *กิจกรรมการเรียนรู้ศึกษาพันธุ์ไม้พื้นถิ่นในชุมชน* โดยโรงเรียนบ้านแม่สุนน้อย มีนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้น ป.4-ป.6 เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 53 คน กิจกรรมเริ่มตั้งแต่เวลา 8:00-12:00 น. โดยการให้ความรู้จากปราชญ์ชุมชนและเกษตรอำเภอแม่สุน กิจกรรมถูกจัดเป็นฐานการเรียนรู้รวม 5 ฐาน และเชื่อมโยงไปตามแหล่งเรียนรู้ในชุมชน แบ่งเป็นฐานกิจกรรมภายในธนาคารภูมิปัญญา 3 กิจกรรม ประกอบด้วย ฐานแปลงสาธิตอาหารจากป่า ฐานการจำแนกพันธุ์ไม้ และฐานธรรมชาติบำบัด (บริเวณลำน้ำแม่สุนน้อย) และฐานกิจกรรมในพื้นที่เรียนรู้ของชุมชน 2 กิจกรรม ประกอบด้วย ฐานหมอยา และฐานงานปักสร้างรายได้ (Figure 11a) ซึ่งกลุ่มชาวบ้านที่มาร่วมจัดการฐานกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นผู้ว่างงานฉับพลัน จำนวน 5 คน เนื่องจากมีเวลาในการร่วมกิจกรรม โดยได้รับค่าตอบแทนจากโรงเรียนในการทำฐานกิจกรรม ฐานละ 500 บาท มีรายได้รวม 2,500 บาท

2) *กิจกรรมโครงการฝึกอบรม* การออกแบบศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยรากฐานทางวัฒนธรรมชุมชนแบบบูรณาการตำบลแม่สุน ภายในงานมีการจัดเสวนาการท่องเที่ยวชุมชน (Figure 11b) และกิจกรรมการเรียนรู้แปลงสาธิตป่าพื้นบ้านสุ่ออาหารชุมชน เช่น ผักทอด แกงผักหวานป่า การสาธิตการตรีปกาแฟ ทางผู้จัดกิจกรรมเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้นำอาหารขม ผลไม้ต่าง ๆ มาจำหน่ายภายในงาน กิจกรรมเริ่มตั้งแต่เวลา 9.00-12.00 น. พบว่ามีเงินหมุนเวียนภายในชุมชนยอดรวม 4,560 บาท จากจำนวนผู้มาจำหน่ายสินค้า 3-4 กลุ่ม มีรายได้เฉลี่ยกลุ่มละ 1,100-1,500 บาท ซึ่งสินค้าของบางกลุ่มมาจากการเก็บผักในแปลงสาธิตภายในธนาคารภูมิปัญญาไปเป็นส่วนประกอบช่วยลดต้นทุนการผลิต และเป็นการสร้างอัตลักษณ์จากเมนูอาหารพื้นถิ่นที่หาทานยาก และเป็นกลุ่มผู้ว่างงานฉับพลันกลุ่มเดิมที่ทำกิจกรรมต่อเนื่องจากการทดสอบตลาด

3) *กิจกรรมศึกษาดูงานธนาคารภูมิปัญญา* ชุมชนบ้านแม่สุนหลวง หมู่ที่ 1 มีการให้ความรู้แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่

ธนาคารภูมิปัญญาโดยผู้นำชุมชนและพัฒนาชุมชนตำบลแม่สุน การให้ข้อมูลแนวทางการปฏิบัติจากพัฒนาชุมชนตำบลแม่สุน กิจกรรมเริ่มตั้งแต่เวลา 9:00-12:00 น. ซึ่งคณะกรรมการได้ประชาสัมพันธ์ให้ผู้สนใจเข้าร่วมจำหน่ายสินค้าและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในงาน ผ่านการประกาศเสียงตามสายในหมู่บ้าน และสื่อโซเชียลแม่สุน และโฮมสเตย์แม่สุน ผาง เชียงใหม่ มีผู้เข้าร่วมจำหน่ายสินค้าจำนวน 7-9 กลุ่ม มีสินค้าดังนี้ ผลิตภัณฑ์จักสานจากไม้ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากชองกาแพเป็นกระเป่า สบู่สมุนไพร ฤทธิเย็น ยาหม่องสมุนไพร ลูกประคบสมุนไพร (ผลิตภัณฑ์จากผู้ว่างงานฉับพลัน) และกลุ่มจำหน่ายสินค้าสมุนไพรทอด ผลิตภัณฑ์ต้นไม้ ดอกไม้ ยอดทรายได้หมุนเวียนรวม 9,402 บาท มีรายได้เฉลี่ยกลุ่มละ 1,000-1,300 บาท

4) *การจัดกิจกรรมสร้างจิตใจที่แจ่มใส* องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สุนดำเนินการจัดแสดงดนตรีจากกลุ่มอาวูโศทยาวิทยาลัย (Figure 11c) เป้าหมายเพื่อสร้างกิจกรรมทางสังคมให้กับผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มความมั่นใจ เห็นคุณค่าในตัวเอง เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้พบปะพูดคุยกับคนอายุใกล้เคียงกัน ภายในกิจกรรมได้เชิญครอบครัวของผู้สูงอายุ คนในชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลแม่สุน มาร่วมจัดกิจกรรมสร้างจิตใจที่แจ่มใสให้ผู้สูงอายุ (การรวมกลุ่มของผู้สูงอายุทั้งตำบลแม่สุน) โดยการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ผู้สนใจเข้าร่วม โดยกิจกรรมเริ่มตั้งแต่เวลา 16:00-19:00 น. มีการจำหน่ายสินค้าต่าง ๆ จำนวน 8 กลุ่ม ยอดรายได้หมุนเวียนรวม 8,500 บาท มีรายได้เฉลี่ยกลุ่มละ 1,000 บาท

จากการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องโดยเฉลี่ยเดือนละ 2-3 กิจกรรม ซึ่งเป็นแนวโน้มที่ดีในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ แต่มีประเด็นปัญหาการจัดการค่าน้ำค่าไฟ ดังนั้นคณะกรรมการจึงวางรูปแบบการบริหารจัดการโดยหารายได้เข้ากองทุนธนาคารภูมิปัญญา เปิดตลาดนัดธนาคารภูมิปัญญา เดือนละ 2 ครั้ง คือทุกวันที่ 2 และวันที่ 17 ของทุกเดือน เปิดโอกาสให้คนในชุมชนสามารถจำหน่ายสินค้าได้ โดยเก็บค่าเช่า 20 บาทต่อครั้ง จัดพื้นที่ให้ 1 ร้านต่อ 1 โต๊ะ มีจำนวนร้านที่เข้าร่วมจำหน่ายสินค้าประมาณ 15-25 ร้านต่อครั้ง เฉลี่ยเก็บเงินค่าเช่าได้เดือนละ 600-1,000 บาท

Figure 11 (a) Embroidery work, (b) Community tourism forum activity and (c) Bright-mind activity for the elderly

ผลกระทบและความยั่งยืน ของการเปลี่ยนแปลง

จากการสร้างสัมมาชีพชุมชนและการจัดตั้งธนาคาร ภูมิปัญญาเพื่อสร้างอาชีพให้กับกลุ่มผู้ว่างงานฉบับพลัน ทำให้จำนวนผู้ว่างงานฉบับพลันลดลง เกิดอาชีพใหม่เพิ่มขึ้นในชุมชน จึงได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาและส่งเสริมด้านสัมมาอาชีพชุมชนและพื้นที่ธนาคารภูมิปัญญาภายใต้การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่สุ่น ธนาคารออมสินสาขาฝาง และการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกันในพื้นที่ธนาคารภูมิปัญญาจากการพัฒนาชุมชนและภาคประชาชน ทำให้กระบวนการทำงานเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ไม่เกิดปัญหาการขัดผลประโยชน์หรือการแย่งชิงพืชผลภายในธนาคารภูมิปัญญา เนื่องจากการปฏิบัติตามกติกาเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วต้องปลูกคืนให้กับพื้นที่ สร้างความตระหนักการมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนด้วยการร่วมกันใช้ประโยชน์ จนกลายเป็นพื้นที่ต้นแบบให้กับหมู่บ้านและแหล่งชุมชนใกล้เคียงเข้ามาศึกษาวิธีการบริหารจัดการของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ปัจจุบันธนาคารภูมิปัญญาเป็นพื้นที่เศรษฐกิจควบคู่ไปกับสวนผักผ่อนหย่อนใจของชุมชนบ้านแม่สุ่นน้อย ซึ่งทุกคนสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ มีโอกาสได้รับงบประมาณสนับสนุนเนื่องจากเป็นการดำเนินการตามนโยบายเร่งด่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่สุ่น แผนพัฒนาท้องถิ่น ปี พ.ศ. 2561-2565 ฉบับเพิ่มเติม ครั้งที่ 1/2563 เป็นพื้นที่ส่วนกลางของชุมชนเพื่อใช้เป็นฐานการเรียนรู้ เป็นพื้นที่ต้นแบบให้ชุมชนอื่น ๆ และเป็นพื้นที่ทดสอบการจำหน่ายสินค้าจากการอบรมสัมมาชีพชุมชน ซึ่งเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้ผู้ว่างงานฉบับพลันและผู้มีรายได้น้อย และไม่มีปัญหาการจัดหาวิทยากรเนื่องจากคนในชุมชนสอนคนในชุมชน อีกทั้งยังมีโอกาสได้รับการสนับสนุนจากวิทยากรพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ จึงมีโอกาสพัฒนาศักยภาพของบุคคล ซึ่งคนใน

ชุมชนจะมีอาชีพที่มั่นคง และเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความคิดการบุกเบิกเพื่อประกอบอาชีพ

จากความสม่ำเสมอของการจัดกิจกรรมตลาดนัดในพื้นที่ธนาคารภูมิปัญญา นำไปสู่โอกาสการได้รับงบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติมจากองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อขยายพื้นที่ตลาดนัดชุมชนสำหรับจัดจำหน่ายสินค้าเป็น 5 จุด บนถนนสายหลักที่มาบรรจบกันที่ธนาคารภูมิปัญญา เชื่อมเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชนตามฐานการเรียนรู้ ด้วยการปรับรูปแบบจากตลาดนัดเป็น “ถนนคนเดินภูมิปัญญา” นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สุ่นได้วางแผนดำเนินการจัดประกวด “บ้านหน้ามอง ร้วกินได้” เพื่อรณรงค์การปรับภูมิทัศน์บ้านของแต่ละหลังให้มีความสวยงามในรูปแบบภูมิปัญญาล้านนา และขอความร่วมมือให้แต่ละบ้านปลูกผักที่รับประทานได้ เพื่อนำมาแลกเปลี่ยนกันโดยไม่จำเป็นต้องใช้เงินซื้อ เป็นกลไกที่ทำให้เกิดพื้นที่สีเขียวในชุมชนเพิ่มขึ้นลดรายจ่ายภายในครัวเรือนจากภาวะเศรษฐกิจ และสร้างการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนให้มุ่งไปสู่ความสุขที่เกิดจากความสมดุลสามารถพึ่งตนเองได้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ร่วมกันของคนในชุมชนด้วยทุนทรัพยากรและศักยภาพของชุมชน และสามารถต่อยอดพัฒนาไปสู่ระดับที่สูงขึ้นด้วยคนในชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ที่สนับสนุนงบประมาณผ่านโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย) ตำบลแม่สุ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ในส่วนของโครงการย่อย การพัฒนาทักษะอาชีพอัตลักษณ์วิถีถิ่น แหล่งการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม และผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลแม่สุ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อฟื้นฟู เศรษฐกิจการท่องเที่ยว และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับชุมชน ในปีงบประมาณ 2564

References

- Carbon Market. (n.d.). Circular economy. Retrieved August 20, 2022, from: <http://carbonmarket.tgo.or.th/index.php?lang=TH&mod=Y2VfaXM=>. (in Thai).
- Chunlasin, S. (2010). Development of a community participatory model using local wisdom for educational management based on the sufficiency economy philosophy in basic education institutions: An application of the aic process. *Suranaree Journal of Social Science*, 4(2), 17-31. (in Thai).
- CIO World Magazine. (2021). Strategies for creating careers for the community. Retrieved October 28, 2022, from: <http://www.cioworldmagazine.com/dr-kriengsak-chareonwongsak-strategies-creating-local-careers/>. (in Thai).

- Department of Environmental Quality Promotion. (1997). *Solid waste management system*. Bangkok: Promotion and Publication Division for Department of Environmental Quality Promotion.
- Ganjanapan, A. (2000). *Conservation of natural resources: Paradigm and policy*. Bangkok: The Thailand Research Fund. (in Thai).
- Government Savings Bank. (2020). Wisdom bank. Retrieved August 16, 2022, from: <https://shorturl.asia/OBeL8>. (in Thai).
- Jensantikul, N. (2020). Labor in the coronary epidemic situation (COVID-19): Government measures and effects. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 3(3), 601-612. (in Thai).
- Kesanuch, S., Nundaeng, C., Attasan, S. P., Pompai, J., & Warudee, K. (2021). The assessing potential and needs of the community supporting the special economic zone in Nong Khai province. *Journal of Liberal Art of Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi*, 3(1), 13-26. (in Thai).
- Mahawong, S. (2006). *Spatial development of commercial fruit gardening in Mae Sun sub-district, Fang district, Chaing Mai province. (Research report)*. Chiang Mai: Graduate school of Chiang Mai University.
- Ministry of Higher Education, Science Research and Innovation. (2020). The integrative sub-district economic and social development project (University to Tambon). Retrieved August 16, 2022, from: <https://op.chandra.ac.th/plan/images/pdf/Manual%20Mhesi%20U2T%202564.pdf>. (in Thai).
- Ministry of Natural Resources and Environment. (2019). Community Biobank. Retrieved August 16, 2022, from: <http://newweb.mnre.go.th/th/news/detail/32242>. (in Thai).
- National Higher Education, Science, Research and Innovation Policy Council. (2021). U2T: University to Tambon. Retrieved August 16, 2022, from: <https://www.nxpo.or.th/th/8089/>. (in Thai).
- Norkham, R., Khunthongwong, S., & Boonsong, P. (2019). The development of coexistence of communities and forests in conservation forest areas. *Udon Thani Rajabhat University Academic Journal*, 7(2), 1-20. (in Thai).
- Office of the National Economics and Social Development Council. (2020). Plans for the revival of the economy and society from the results of the COVID-19 and projects under the limit of 4 hundred billion baht according to the royal decree loan 1 trillion baht. Retrieved October 28, 2022, from: <https://shorturl.asia/Vocaf>. (in Thai).
- Pampechra, S. (2009). *Problems in the use of natural resources affecting community way of life and culture. (Research report)*. Bangkok: Dhurakij Pundit University.
- Phansiri, P. (2016). Teaching documents for community development: Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University. Retrieved August 20, 2022, from: <https://shorturl.asia/lah7p>. (in Thai).
- Ponsri, S. (2004). *Theory and principle of community development* (5th edition). Bangkok: Odeon Store.
- Putjorn, P., Veranavin, L., Kheovichai, K., & Unaromlert, T. (2013). Participatory action research in community-based tourism management for sustainable community development at Salakkhok, Trat province. *Journal of Liberal Arts, Prince of Songkla University*, 5(2), 102-117. (in Thai).
- Ratchathawan, R., Kaewkrajok, T., Jongkatekit, W., Phromkaew, P., Sumdangsan, D., & Thonglert, D. (2018). The community participation process in well-being development. *Journal of Southern Technology*, 11(1), 231-238. (in Thai).
- Royal Forest Department. (n.d.). RFD action plan 5 years 2561-2565 Ministry of Natural Resources and Environment. Retrieved August 18, 2022, from: http://forestinfo.forest.go.th/Content/file/RFD_ActionPlan5year_2561-2565%20fn.pdf
- Sanguannam, C. (2002). *Theory and practice of educational administration*. Bangkok: Book Point.
- Sanrattana, U. (2011). Need assessment for curriculum and instruction development. *Journal of Education Khon Kaen University*, 34(1-2), 9-20. (in Thai).
- Setkij, W. (2020). Sustainable development in the context of national development. *Burapha Journal of Political Economy*, 8(1), 81-106. (in Thai).

- Singhaler, R., & Jongwutiwes, N. (2018). A model of community development for sustainable self-sufficiency: A case study Dondang village, Kantharawichai district, Maha Sarakham province. *Journal of Technology Management Rajabhat Maha Sarakham University*, 5(1), 133–144. (in Thai).
- Sinthipong, U. (2015). Local community and the participation in the management of natural resources for sustainable use. *Executive Journal*, 35(1), 104–113. (in Thai).
- Songkhla District Community Development Office. (2019). Creating a vocational group in a community vocational village. Retrieved September 19, 2022, from: <https://district.cdd.go.th/muang-songkhla/services/>. (in Thai).
- Subdistrict Administrative Organization of Mae Soon. (2019). General and basic information of local government organizations. Retrieved August 17, 2022, from: <http://www.maesoon.go.th/default/index.php/data>. (in Thai).
- Subdistrict Administrative Organization of Mae Soon. (2021). Local development plan. Retrieved August 17, 2022, from: <http://www.maesoon.go.th/default/index.php/planpattana>. (in Thai).
- Sukhothai Thammathirat Open University. (2015). Feasibility study. Retrieved July 5, 2022, from: <https://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Lom14/02.html>. (in Thai).
- Thiangkamon, N. (2009). *Environment and development*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- The Chaipatana Foundation. (2017). Concepts and theories about the development and conservation of natural resources and the environment. Retrieved August 20, 2022, from: <https://www.chaipat.or.th/concept-and-theory-development/development-and-conservation-of-natural-resources.html>. (in Thai).
- Topanurakkun, U., & Paiwithayasiritham, C. (2016). A participatory action research in conserving and passing on Thai Songdam's cloth weaving wisdom. *Silpakorn Educational Research Journal*, 8(2), 162–175. (in Thai).
- Tubtim, P. (2020). Strategies for collaboration in sustainable environmental management. *Journal of MCU Nakhondhat*, 7(12), 451–464. (in Thai).
- Wiratchai, N., & Wongwanich, S. (2002). A synthesis of needs assessment techniques used in students' these of Faculty of Education, Chulalongkorn University. *Journal of Research Methodology*, 15(2), 255–277. (in Thai).
- Yokjinda, W. (2014). *Public participation in community development of Thung Krang village, Tambon Thap Sai, Amphoe Pong Nam Ron, Chanthaburi province*. Bangkok: Public and Private Management, Graduate School of Public Administration.